

Sfintul Vasilie

De-o săptămână, de cînd m'am întors iar în grădina copilăriei, drept îți spun, prietene, că nu m'am plictisit de fel. Am dat într-o mare zvoană,—un lucru rar, nemaivăzut, ne mai-auzit. Toată lumea, frate, se zvircolește și se frămîntă. Dimineața, după ce pornesc gospodarii la lucru, femeile es la porți, se string pe podețe și încep a melița; seara, cînd se întorc oamenii, alt clo-cot: se opresc rînduri-rînduri în uliți și stați și vorbesc și vorbesc, parc'ar pune la cale țările lumii! Așa-ceva, în cuget curat mărturisesc, n'am văzut, de cînd maica m'a făcut! Sătenii noștri nu se aprind așa ușor; ei așteaptă să vie întîmplările și le primesc cu liniște; bucuriile, necazurile nu-î prea scot din fire; durerile mari le primesc ca pe ceva ce *trebuia* să vie, de undeva, din necunoscut, de la Dumnezeu, și împăcarea e cea mai mare tărie. Dar aici e cu totul altceva; acum și-a eșit poporul din fire.

Mai ales săracul Manole crișmarul prin greu val trece. Pe el mai ales îl ustură toată această afacere. A venit la mine și s'a plins:

„Domnule profesor! mare comedie!... Au de gînd să nebunească oamenii *iștia!*”

— Cum au de gînd să nebunească?

— Apoi bine, erau oameni pe cari pînă mai eri alaltăeri nu-î puteam scoate din crișmă, ș'acuma, poftim, de-atîtea zile nu mi-au făcut alișverîș batîr de-un franc! Apoi treabă e asta? Hm! Spun *sîrios*, e un caz foarte grav!”

Cazul era în adevăr foarte grav și Manole mi-l lămurea scărpinîndu-se pe rînd, cînd cu dreapta, cînd cu stînga, în capu-î mare cit o banîță, cu un păr așezat acolo cu țâpoiul parcă. Și era cu atît mai grav, cu cit de cînd nu-î mai călcau mușterii în prăvălie, se cam îmbolnăviseră de supărare: slăbiseră, vorbea moale, cu ochii adormiți și i se umflase, i se înroșise nasul...

Mîhnirea lui și fierberea Vișorenilor aveau, ce-i dreptul, o pricină destul de însemnată. Era vorba de un *sfînt*, sfînt în carne și oase, care eșise în lume și propovăduia cuvîntul adevărului! Nu era o glumă. Oamenii, în sfaturile lor, uimiți, vorbeau numai de minunile sfîntului; un fel de Sisoe nou, care umbla cu crucea prin lume și prigonea pe necuratul ori unde-l întilnea. Acest Necurat sălășluia mai ales în rachiu, în *holercă*, și asta mîhnea așa de tare pe Manole crișmarul, și de asta sătenii nu se mai apropiau de pragul șandramalei lui pornite într'o parte, șoldite, ca un om afumat, care stă strîmb din șele.

Pe sfînt îl chema Halicinc. Se ridicase din Bucovina, de-acolo, dintr'un sat, și începuse să grăiască norodului împotriva băuturii. El, de neamul lui, era Rusnac, și tată-său și maică-sa fuseseră niște bețivi fără pereche. Dar zice-că într'un rînd, adormind la coasă, pe cîmp, a visat flăcăul că se coboară din cer spre dînsul, pe o scară de aur, sfîntul Ilie. Și parcă i-a zis: «Eu alung pe diavol din cer, batîndu-l cu varga de fier, înroșită în foc; a venit și vremea ta, Vasilie, să te ridici și să alungi pe Necuratul de pe pămînt! Du-te și propovăduiește printre oameni că rachiu-î diavolul, și-î izbăvește pre ei de diavol!»

Cuvintele acestea, sfîntul Ilie i le va fi spus pe rusește lui Vasilie, că în altă limbă, după cum noul Sisoe arăta, nu prea vorbesc aștile sfînților cari păzesc la poarta Raiului.

Și de la visul acesta a pornit omul a umbla și a împrăstia, ca pe niște semințe dumnezeiești, în cele patru vînturi, propovăduirile împotriva băuturii. Și zice că sate întregi se luau după adevărurile limbei lui, se închideau crișmele și se înălțau cruci de piatră pe care creștinii scriau cu jurămint strășnic, precum ca să se știe că din ziua aceia gospodarii toți s'au lepădat de *Ucigă-l-Crucea*. Și sfîntul se ducea innainte din sat în sat, printre Ruteni și printre Romini, făcea cruci mari, ridica minile spre cer și vorbea, și făcea minuni de răminea lumea cu gura căscată!

Crișmarii cari săriseră la el să-l omoare, noaptea, căzuseră fulgerați cu brațele frînte... Și din minune în minune, din sat în sat, iată-l pe Vasilie că se apropie și de tărîmurile noastre, și iată pe Manole trăgîndu-se de cap, și iată poporul plin de neliniște. Se apropie omul lui Dumnezeu și cu dînsul viu vremuri nouă!

Asta e povestea, și-ți inchipui cu cită jale se uita crișmarul la mine, scărpinîndu-se în stogul de deasupra ochilor. Ce puteam să-i fac? Asta era pentru negustoria lui o mare pacoste.

Imi spunea bietul om că are de gînd să se dea cu capu 'ntr'o fintină. Dacă închide crișma, ce să facă? «Să mă apuc iar de muncă, ca ori-ce țăran de rînd? Cum? Asta nu se poate cu nici un preț! Absolut! Doar acum am început a fi in rînd cu lumea *cealaltă...*» In rînd cu noi, adică, cu pantalonarii. Și era nenorocit, grozav de nenorocit. Și eu imi inchipuiam că are dreptate, că-î intr'o mare primejdie, mai ales că mirosea omul a diavol de mă trăsnea!

Acuma ce-avea de făcut? Zice că are de gînd să se pregătească de luptă. «Pin'la moarte merg! Nu mă las! Ce? să rămîn calic? Să mor de foame? să întind mina la pod? Ce să fac, hn? Spune și dumneata, ce să fac?...»

Iar sfîntul Haliciuc se tot apropie. Și oamenii, cu apropierea asta, intră tot intr'o mai mare neliniște și fierbere! Sint ca niște copii cărora le-ai spus o poveste ciudată. Stau și vorbesc, vorbesc mult, deodată apoi rămîn pe gînduri în fața unei întrebări a unuia.

Două zile nici n'au lucrat. S'au adunat la preot și s'au sfătuit, s'au adunat la primărie și s'au sfătuit; au venit și la mine, m'au întrebat, m'au întrebat, și iar s'au sfătuit.

Părintele Năstase al nostru e un bătrîn foarte cuminte. Știa el că au să vie poporănii lui să-l întrebe despre sfînt. Cum i-au impestrițat oamenii ograda largă, a eșit în cerdacul casei. Cum s'a aratat el, cum s'a potolit mormurul mulțimei.

«Părinte! a zis unul. Se aude de unul care vine făcînd minuni... Zice că-î sfînt!..»

— O fi! grăi părintele Năstase. Dar la noi, la carte, nu scrie... Cum îl chiamă?

— Ci-că Vasilie Haliciuc...

— Apoî nu, în carte nu-î scris așa sfînt...»

Oamenii se uitară unii la alții. Manole începu să mugească: «Ce-am spus eu? Un pungaș, un ticălos! acela-î sfînt? Poftim! Scrie la carte? ce-am spus eu? Să nu lase el pe oameni să se bucure, acolo, la un păhar dulce!..»

— Stăi, Manole! stăi, Manole! vorbi zîmbind părintele. La carte nu scrie; aista î un sfînt nou, ce vrei?

— Bine, da' ce are el cu băutura mea?

— Nu știu, Manole! aud și eu. Să vedem, zice-că are să vie și pe la noi...

— E sfînt, părinte, orî nu-î sfînt? întrebă un gospodar cu oare-care nerăbdare.

— Nu știu, bre Costache, să vedem. De unde se poate ști, așa pe de-asupra? La carte nu scrie, Dar poate-î sfint. Să vie aici, să vedem cu ochii noștri...»

Ce zarvă a fost după asta! Striga crișmarul Manole ca un leu, dînd din mîni și scuturîndu-și pletele unsuroase. Iar oame-nii nu-și mai găseaă astîmpăr. Unii țipau că-î sfint, alții că nu scrie la carte; unii înnălțau bitele, alții arătau pumnul; erau să apuce pe crișmar la bătae, erau să se încaere și ei... Și așa intrară la primărie...

Acolo alta.

«Domnule primar, s'aude de-un sfint...

— Aud și eu, zice primarul, ce-î cu sfintul?

— Vine ori nu vine la noi?

— Dac'a avea pașaport în regulă, poate să vie. Cine-l oprește?»

Aici era greu de înțeles. Sfint cu pașaport, cine dracu-a mai văzut? Dar dac'asa-î legea țării, ce să-î faci? Și altă răs-coală pornește: dac'a are sfintul pașaport ori nu.... Și Manole iar prinde să urle, de parcă-l scutură toți dracii...

Și zi cu zi halimaua crește, crește; zi cu zi tot mai multe minunății se povestesc despre sfintul Vasilie Haliciuc.

Cea *mai așa* este una pe care cu multă taină o împărtășesc tuturor Rusnacii lui Sisoe. E vorba despre obirșia acestui om al lui Dumnezeu. Spun anume că sfintul s'ar fi trăgînd din Ion-cel-Noi, de la Suceava, sfintul cel așa de iubit de Huțul și de Ruteni, cari la 24 Iunie, ziua cea mare a lui, vin din toate întunericurile satelor lor ca să sărute pulberea din jurul bisericeii unde odihnesc sfințele-î mouște, cari cu ciubotele și cu cojoacele lor unsuroase fac zid nestrăbătut acolo, cari pentru credința lor au rupt, odată cu sărutarea de evlavie, pînă și nasul dumnezeescului om, ca să aibă os sfint, bun de leac.

Cînd aū auzit că Vasilie ar fi avînd asemenea părinte, oame-nii noștri din Vișoara, ca Romini, au cam clătinat din cap. «Hm! o fi!» Și aū mai dat o raită pe la preotul Năstase și pe la domnul primar.

Părintele, cuminte ca totdeauna: «Nu știu, n'am de unde să știu dac'a să rudește cu sfintul Ion-cel-nou... Doar sfinții sînt schivnici depărtați de lumeștile păcate. De unde se poate ști? Dar dac'a vrea Dumnezeu, se poate!...»

Primarul a fost mai scurt: «Ce mai la deal, la vale? trebuie să aibă act de naștere!...»

Din vorbe de astea oamenii însă nu se săturau. Drăpt aceea s'au dus pe la bătrînii satului să vadă n'or ști ei mai mult decît tineretul acesta necredincios din ziua de azi. Dar moș-Vasilie Bujor nu știa decît cele ce-auzise de la nepoți, adică ce știa și lumea cealaltă; iar moș-Alisandru Ciobanu, cel care umbla încins cu fringhie de papură și purta în sîn *Epistolia* și *Visul Maicei Domnului* aflate prea multe. Acuma de unde le-o fi auzit el, nu se știe, dar nu mult în urmă toată lumea vorbea și despre aceste lucruri care se întîmplă numai în minunatele povestii, de pe cînd se potcovea pureceie cu nouăzeci-și-nouă de ocă de fier la un picior.

Așa, zice-că Vasilie ar fi avînd un balaur îmblinzit, pe coama căruia încalecă și se innalță pe alte tărîmuri, în nourii de foc, ca să vorbească cu alți sfinți mucenici, undeva, nu se știe unde... Zice-că are un țincu-pămîntului cu ochii roși, care vorbește omenește și care-l vestește lătrînd, cînd vine Ucigă-l-toaca, —și cite altele, de țî să încrîncenă carnea pe trup cînd le-auzi.

Și nu departe de Vișoara, în sat în Valea-Merilor ci-c'a intrat Vasilie deodată, cînd nimeni nici nu s'astepta. Numai morarul l-a văzut. Și acest morar, cu pletele pline de făină, cu pipa veșnic în colțul gurii și cu sticlucă cu holercă totdeauna în tureată, jura cu mîna pe sfînta cruce că sfîntul venea într'o căruță—uite, o căruță ca toate căruțele!—dar la care nu se afla înhamat nici-un cal. Și zice-că venea așa, singur, și nici n'atingea pămîntul, venea ca într'un abur de foc. Și cum a intrat în sat, au prins a se auzi niște vaete lungi prin văzduh, pe de-asupra; și morarul a văzut cu ochii lui cum sîntul amenința cu mîinile în sus, și a priceput că pe-acolo, pe sus, sînt duhuri necurate, care fug ca alungate de spaimă, amenințate de omul acela căruia Cel-de-sus îi dăduse putere.

Și cu cît zvoana creștea, cu atît vestea apropierei sfîntului Vasilie intra mai cu tîrie în toate sufletele, cu atît nenorocitul Manole se prăbușea într'o disperare neagră, de moarte. Și iată că'ntr'un rînd, după amiază, sosește un călăreț, un om care trecea numai prin sat, cu afaceri. Poposește la crișmă, bea o litră de vin și începe a spune că a văzut nu cu mult înaintea, ci numai cu două zile, a văzut pe sfînt într'un sat, l-a văzut cu ochii lui.

«Să fiu al dracului, dacă nu l'am văzut!» zicea creștinul mîngîindu-și mustățile umede.

L-a văzut. Uite, era vuet mare în sat, sună clopotele în

turnul bisericeii, oamenii se imbulzeau, femeile cu copiii eșeau de prin ogrăzi, se strîngeau buluc ca oile,—și în freamătul întins, în îngrămădirea de iarmaroc, pătrunde o căruță vopsită verde, trasă de doi cai mărunți, negri.

Din căruță se înalță de-asupra capetelor un om mărunț slab ca un schelet, cu capul gol, cu părul bălaiu pieptănat bine cu cărare la mijloc, cu doi ochi arzători infundați în găvanuri negre, pe un obraz uscat, alb, fără pic de sînge parcă.

Și trupul subțire, îmbrăcat în strae albe foarte curate stă nemișcat acolo, pe capra căruții, și ochii mari ca două găuri negre cercetează mulțimea....

«Cum? avea căruța cai? întrebă cineva din mulțime.

— Firește că avea!» răspunde liniștit străinul și duce cana cu vin la gură.

Oamenii se uită uimiți unii la alții. Apoi bine, frate, morarul spunea că venea fără fugari, într'un nour de foc. Cum așa? asta nu se poate.

Manole începu a rîde:

«He-he-he-he! nour de foc! Ce nour de foc?—Balaur, bre! Avea ș'un balaur?

— Care balaur?» întrebă călătorul căscînd ochii mari.

Crișmarul începu a rîde cu poftă, bătîndu-se cu palmele pe genunchi.

«Cum care balaur? Balaurul lui! he-he-he-he! Vezi, vezi? Ce-am spus eu? Și pe urmă cum a mai fost? Hm! Balaur, nour de foc.... Poftim! Hm! Cum a fost?...

— Cum să fie? zice creștinul. Asta a fost, c'a început să vorbească... Bre, da' cum grăia, bre.... Phiii!... strașnic! Dintr'odată i s'a rumenit obrajii, și spunea, și spunea....

— Romînește vorbea? întrebă crișmarul, dintr'odată intunecat.

— Romînește, da,—cum vrei să vorbească? cine-l înțelege altfel?... Și spunea ce ticăloșie e pe la dinșii, în neamul lor, cum i s'a arătat Dumnezeu în vis, cum *holerca* e băutură spurcată, a Necuratului, și spunea că de nu s'or lăsa creștinii de băutură, vor veni vremuri amare cînd copiii, ticăloșiți de păcatele părinților, au să blesteme și țîța pe care au supt-o de la mamele lor!»

Omul tăcu. În juru-i și mulțimea bulucită tăcea, cu ochii la el.

Cineva întrebă domol:

«Da' șerpit? s'aude că scoate șerpi din poloboacele cu rachiū....

— Nu, n'a scos nici-un șerpe...» răspunse liniștit călătorul. Și oamenii iar tăcură, gânditori.

Străinul încălecă, își învîrti harapnicul plesnindu-și ușor calul, și porni. În urmă-i mulțimea prinse a se mișca ca bătuță de vînt. Trebuie să vie și pe la ei, nu se poate, numai-decît trebuie să vie, azi-mîni, cel mult poimîni; trebuie să se îngrijească să se tragă și la ei clopotele, trebuie să-î facă primire cum-se-cade...

«Da! strigă cu tărie Manole, ca deșteptat din somn. Da! primire cum se cade trebuie! Vine sfîntul? Hulah să-i fie! Ceva așa ca un praznic trebuie să pregătiți, ceva petrecere....»

— Nu se poate!» ziseră cîțiva cu tărie. Mulți începură a ride: «Vrabia mălai visează!»

«Cum nu se poate? răcni cu disperare crișmarul. Dar la o bucurie omul mai bea un pahar, se mai încălzește....»

— Nu!

Manole rămase țepăn, privind drept spre oameni, apoi necuratul care era în el îl trase ușor la dreapta și la stînga.

«Ei bravo! halal creștini! Nu vă pare rău de sufletelul și de munculița mea?»

Oamenii rideau, murmurau adînc, se depărtau încet-încet.

Diavolul trase pe crișmar domol înaintea, apoi îl brînci scurt îndărăt și dintr'odată îl pironi locului, scoțîndu-î pieptul în afară.

«Măăă! o să dați seamă înaintea lui Dumnezeu, că m'ați sărăcit! m'ați topit! m'ați lăsat sărac lipit pămîntului! Să vă rămie de cap sfîntul vostru! Un păgîn ș'un iritic! Ce? nici nour de foc, nici balaur,—numai o hodorogă de căruță!... Pfu! să se bucure el la calicia mea.... Ducă-se draçului! mîncă-l-ar temnița pămîntului....»

— Tacî, măi creștine, nu sudui degeaba!

— Cum? ce să nu sudui?—Și-și trase un pumn grozav în piept.—Știți voi cit venin mi-a pus sfîntul vostru la inimă? Știți voi cită băntură am înghițit ou de scirbă? De scirbă, mă, de inimă rea! vai de sufletul meu! vai de Dumnezeul meu! vai de măiculița mea! Cu parul am să-î trag în cap sfîntului vostru, cu parul!» Și începu a-și repezi mina dreaptă înaintea, parcă voia să și-o zmulgă din umăr.

Și cu parul, în adevăr cu parul erau să-î tragă oamenii în cap lui bietul Manole. Se pornise o fierbere, o îmbulzeală, o mînie de glasuri de nu se auzea nici în cer, nici în pămînt,—și

cum a scăpat bietul om nici acuma nu-mi dau seama. Furnicarul s'a împrăștiat, s'a împărțit pe la podețe, pe la porți și prepusurile și poveștile iar porneau din gură în gură. Nevestele, cu mâna la gură, țineau morțiș și la balaur și la nourul de foc; fără de ele nu putea să fie sfiut; unii din gospodari o lăsaū mai eftin; alții cătau împăcare: în unele locuri intră în nour de foc, în altele se coboară cu balaur, în altele vine ca toată lumea;— și ciorovăiala nu mai contenea;—iar bietul Manole, zmintit cu totul, înfricoșat în nemernicia lui, cum veni seara, aprinse lămpile și deschise largi ușile crișmei. Treceaū oamenii la deal, treceaū la vale și nici întorceaū capul spre *stabilimentul* lui de băuturi spirtoase; iar el, săracul, disperat, înșfăca cite-o sticlă, trăgea cite-un git lung, apoi eșea în prag și o zvirla în drum spre oameni, cu minie:

«Na! ducă-se dracului!»

Apoi a început să cînte. Urla, nu cînta. Plesnea din degete și juca mărunt în bătătura, cumpănindu-se în toate părțile, cu un zîmbet de mare fericire pe fața puhavă și vinată.

S'a pus apoi să strige, cu miinele în șolduri, lăsindu-se tare pe spate:

«Mă! am să mă duc la Mitropolit, mă! am se vă *dinunț!*

— Poți să te duci și la *Rusalim!* îi răspunse un om de pe drum.

— Da, am să mă duc! am să-l vîr în ocnă pe iritcul vostru! la muncă silnică! Ce crede el că-l țara'n pradă? Ce are el cu comerțul meu, mă!»

Înjura groaznic, gîlgîia din sticle și le zvirla în drum:

«Mă! eu vă dau dracului pe toți, mă!»

După aceea s'a rătăcit cu totul. Juca în felurite chipuri, chiuia ca la horă. Se oprea și vorbea singur, ridea, dădea din mină și so pălea cu degetul peste nas; deodată apoi se cucoșea, clătina din cap și amenința cu degetul pe cineva nevăzut dinaintea-î.

Cineva de pe drum se opri în întunec și zise:

«Il vezi? Cu cine vorbește el acū?—spune!»

— Cu *Caraochi!* » răspunse un glas subțire de femeie.

Acuma omul s'a zmintit cu totul: așa aud. Șede ca o bufniță în ușa crișmei cu părul buhos pe ochi și se uită urit la oameni. Zvoana despre sfiut a slăbit, tot să depărtează zgomotul sfintului ca un tunet în depărtările zării; satul, cu livezile

lui, cu creștinii lui pașnici, cu durerile și bucuriile lui, își intră în cursul obișnuit; izbitura aceasta de vînt care aducea vești neobișnuite din Cordun, de pe satele rusești, se stînge,—și iată că oamenii se vor aduna într'o bună zi, inșetoșați, și vor descoperi că la crîșma lui Manole nu mai este nici-un strop de bă-
atură.

Va veni și necazul acela,—și va trece și el cum a trecut
zvoana cu sfîntul Vasilie Haliciuc.

Mihail Sadoveanu.

